

REDAKCIJOS KOLEGIJOS TRIBŪNA

(Nr.26)

Redkolegijos vardu

Daiva TAMOŠAITYTĖ

Valstybės ateitį geriausiai nusako jos pozicijos į švietimą ir kultūrą, kurių neprilygtamą svarbą akcentuosime dar ne sykį. Akcentuoti tai būtina dėl to, kad iki šiol buvo nuosekliai ardoma, net kas buvo iškovota ar išlaikyta okupacijos sąlygomis. Chruščiovinio atšilimo ir vėlesnio brežnevinio sąstingio laikotarpiais, praužus „neapykantos inteligencijai“ vajui, švietimas ir kultūra buvo pradėti suvokti kaip svarbi visuma (buvo ir viena ministerija), kai švietimo darbuotojai pradėti laikyti prestižine „klase“, o kultūra turėjo būti pati geriausia ir reprezentuoti sovietų pasiekimus pasaulyje. Kad ir iš pragmatinių propagandinių paskatų, net komunistų ideologai susivokė, jog proto šviesa ir kūryba yra tikrasis žmonių bendrijos „lokomotyvas“, nors ir užkėlė jį ant geležinio siauruko į „šviesią ateitį“. Būtent inteligentų rehabilitacija remiantis išskaičiavimu leido SSRS gana našiai konkuruoti su likusiu pasauliu. Išsilavinimas tapo rimtu politiniu uždaviniu.

Antrosios Lietuvos Respublikos valdžių pozicijos į švietimą ir kultūrą nesikeičia jau ketvirtis amžiaus: švietimas paverstas verslo tarnaitė, mokyklose ugdomi klerkai, kultūrai skiriamas mažiausias dėmesys ir finansavimas. Nesirūpinama, kad krinta žinių lygis, kad tūkstančiai vaikų nelanko mokyklos ir auga neraštingumas bei nusikalstamumas. Visi žino, kokie pasityčiojami maži mokytojų ir bibliotekininkų atlyginimai, menininkų honorarai. Mokslo institutų darbuotojai iš algų ne tik negali žmoniškai pragyventi, bet ir vykdyti tiesioginio darbo – įsigyti knygų ar darbo įrankio (kompiuterio), išvykti į stažuotę ar konferenciją. Tiesa, ir čia yra pateptųjų, kaip ir kultūros sferoje uoliai atidirbančių už gautus projektinius pinigus tam tikrai nomenklatūrai, pasisavinusiai lėšų skirstymą. Tarp jų patenka ir kalbamųjų institucijų direktoriai, kurių atlyginimai buvo staiga specialiai pakelti siekiant per milijoninę finansinį atotrūkį nuo darbuotojų vykdyti veiksmingą kontrolę. Siauriamos tos sferos, įstaigų pajėgumai ir kompetencijos, kuriomis mėginama palaikyti lietuvių nacionalinė savastis, istorinė atmintis ir visa, kas per daugelį metų sukaupta kaip švietimo ir kultūros paveldas, pamažu keičiant jo turinį. Kartu įžūliai diktuojamos kryptys ir temos, kurios gali būti plėtojamos, o visos kitos patenka į finansiskai ir ideologiškai cenzūruojamų sąrašą. Tik naujasis internacionalas nesirūpina šių sričių prestižu, kurį kol kas gal sėkmingai pavaduoja monetų skambesys ar banko kortelių šnarėjimas nuosavoje kišenėje. Tačiau žvelgiant į ateitį matyti, kad veikiausiai vyksta inkubacinis procesas, kuris baigsis naujos prestižinės sistemos sukūrimu, o iš dabartinių Briuselio

INOVACIJOS PRIEŠ KLASIKĄ

ideologų mokintinių susidarys kitos pakraipos švietimų ir kultūros produkto gamintojų luomas. Žodį „kultūra“ teks keisti naujadaru, kaip po truputį keičiamos ir kitos pamatinės sąvokos.

Reikia visiškai rimtai mėginti suprasti, kad naujoji diktatūra (tai rodo pirmieji požymiai) bus susijusi su libertarine genderistine ideologija, kurios daug kas Lietuvoje nelaiko nei svarbia, nei vyraujančia, nei kuonors pavojinga. Vien todėl tai, kas vyksta tos ideologijos pionierių kuluaruose, yra daugiausiai nematoma ir sąmoningai slepiama, kol per galutinai apdorotus jaunosios kartos žmones ji nesustiprės tiek, kad įsitvirtins svarbiausiuose švietimo ir kultūros postuose nuo mokslo institutų ir universitetų iki literatūros žurnalų ir menų asociacijų. Tuo metu Lietuvoje penkiasdešimčia metų vėluojanti „pažangioji hegemonija“ visame Vakarų pasaulyje daugiau ar mažiau jau tapo privaloma norma, įdiegta be visuomenės pritarimo per kadru politiką nuo viršaus į apačią („top-down“). Savo esme antireliginė kairuoliška indoktrinacija su nauju „gender mainstreaming“ lozungu atslenka globaliai naudojant tuos pačius ar lengvai atpažįstamus marksistinius strateginius mechanizmus ir bazines idėjas.

Kol kas kritinis pasaulėžiūrinis poslinkis nekaltai stumiamas su tarptautinio žodžio „inovacija“ priedanga. Kadangi šis piktybinis barbarizmas viešojoje erdvėje plinta ne ką lėčiau nei Sosnovskio barščiai ar sraigės, jo nieku būdu negalima lietuvininti, nes jis skambėtų kaip paprasčiausia „naujovė“ ir netektų hegemoninės magijos. Taip pat reikia suvokti, kokia esmė glūdi šio išpažiūros nekaltos žodelio panaudoje. Švietimo ministerijos iškeltas šūkis „būk inovatyvus“ suponuoja, kad visi, kurie bus neinovatyvūs, praras bet kokią galimybę dalyvauti kuriant ateitį. O ši ateitis – dar vienas naujo žmogaus ir naujos visuomenės bandymas. Žmogaus be lyties tapatumo, jokiais „senaisiais“ ryšiais nesusaistytos visuomenės revoliucija, masinė ir globalinė. Prie senųjų ryšių reikėtų priskirti tai, kas buvo laikoma šimtmečių patikrintomis vertybėmis ir santykinių dalykų palenkimu absoliučiam atramos taškui (Dievui, Absoliutui, tiesai, gėriui ar grožiui), mat tik jo buvimas subjektyvumą ir reliatyvumą padaro suvokiamą, nes pasaulyje nėra dalyko, neturinčio santykio su kitu dalyku – kitaip sakant, klasiką. Klasika bendrąja prasme yra tai, kas amžina, geriausia, tobula. Įsigilinus į naują ideologiją iškart atkrinta ištiesis žmogaus veiklos rūšys, sąvokos ir sukurti kultūros pavaldai, nes esmingai jai prieštarauja. Antagonizmas tarp inovacijų ir klasikos, kaip ir proletariato diktatūros atveju, yra principinis, sąmoningai sukonstruotas ir neperžengiamas.

Ideologija savimi tampa tada, kai dauguma nusileidžia ilgai į galvas kalamam konstruktui (dirbtiniam dariniui), kuris pristatomas kaip naujas ir neišvengiamas. Tačiau konstruktai, idėjos-panacėjos visada tarnauja tik grupei žmonių, visų kitų inte-

► Kodėl Lietuvos valdžia užprogramuota akiai taikyti kitose šalyse jau atmestus ir susikompromitavusius inovacijų modelius

resus aukojančių savo tikslams. Ir jei apdoras gali būti margas ir atrodyti naujas, interesų motyvai buvo, yra ir bus seni kaip pasaulis: valdžia, pinigai ir seksas. Kartojasi ir imanentinė šio reiškinio savybė – fragmento, dalelės suvisuotinimas. Klasikinė filosofija, klasikinė kultūra atmetama dėl to, kad atsiskako suvisuotinti būties fragmentą, o mato jį būties visumoje.

gyvenantį žmogų ir jo šeimą už visuomenės ribų, užkirsti visus kelius pragyvenimui, padaryti iš jo pariją – tai „inovatyvi“ tendencija, kuri tik stiprės. Visa sekanti ir įrašinėjanti akis vis labiau skverbsis į privačių žmonių erdvę, o technologijos pažengs tiek, kad diegiama priklausomybė nuo jų tariamai išlaisvin-

tą žmogų pavers ištiesią parą kontroliuojamu kaliniu be groty. Tariama laisvė virs anarchija, kuri savo ruožtu arba sukels visišką visuomenės entropiją, arba vėl bus priversta žengti pirmuosius žingsnius sužmogėjimo link, mokyti kultūros. Ciklo pabaiga yra ir kito pradžia. Kas žino, su kokiais nuostoliais dabartinė civilizacija pasitiks rytojų, jei iš viso išliks.

► KURTIEMS. Mūsų menininkai ir mokytojai ne taip jau retai ateina prie Seimo pranešti, kad politikai visomis priemonėmis naikina kultūrą bei švietimą. Tik dar nė karto nebuvo išgirsti

Pluralizmo taip pat neatmeta, bet nepadaro jo savo priešybe, kai mėginama paneigti bet kokią santykį tarp jo sudedamųjų dalių, kas iš principo neįmanoma. Tačiau vesti diskursą su iškreipta grėsmingą atvirktinę diskriminaciją įgyvendinančia galia nėra prasmės. Diktatūrai jokio diskurso nereikia, jai reikia tik aklo paklusimo, bet jos galia tame ir glūdi, kad akivaizdi prievarta niekuo nenusikaltusiems visuomenės nariams gali visiškai nesutapti su kaip visada reiškiamu „laisvės“ siekiu, iš tiesų išlaisvinant tik savo grupę ir tik tuos interesus, kurie tampa veiksmingiausia prievartos priemone.

Galbūt mintyse pilietis sveiku protu suvokia, jog šiuo atveju klasikinį paveldą neigiančių ideologų iš principo kultūros atstovais laikyti nėra negalima, kad ir kaip išradinčiai jie panaudotų smegenų funkcijas. Kadangi kultūra pirmiausia yra tai, kas žmogų skiria nuo gyvulio ir jį ugdo, o ne pataikauja hedonistiniams ar visiškai instinktyviems reptilijų eroje atsiradusiems impulsams. Jau dabar laisvą pasirinkimą netgi klysti ir pačiam atrasti gero ir blogo skirtį sunaikina užteršta viešoji erdvė. Tačiau nuo tos akimirkos, kai pilietis nebeturi teisės savo nuomonės išarti garsiai, kultūringai gyventi pats, auklėti savo vaikus ar dirbti pagal klasikinį pavyzdį, jis de facto yra ostrakuojamas. Palikti išsilavinusį, pagal savo sąžinę ir etiką

Tačiau niekaip negalima suprasti, kodėl Lietuvos valdžia užprogramuota akiai taikyti kitose šalyse jau atmestus ir susikompromitavusius inovacijų modelius, pavyzdžiui, balsavimą internetu, sudarantį galimybę klastoti rezultatus ir sužinoti, kas bei už ką balsavo. Galimas paaiškinimas tik toks, kad paklūstama stipresniojo diktatui, kuris savo klaidas ir žalingas idėjas eksperimentiniu žiurkynu laikomoje šalyje paverčia grynu pelnu. Pelną neša visos silpnybės ir ydos. Milijardų milijardus. Todėl reliatyvizmo diktatūra ir įvesta. Kita vertus, juslių kultas persisotinimą gali paversti prabudimo šoku. Tik neaišku, kas gi čia, išskyrus išplitimo mastą, nauja nuo Antikos laikų. Užtat stoikų stovykloje – sausra. Pinigų srautai juos išganingai aplenkia. Aplenkia ir komforto sukeltos ligos, depresijos, priklausomybės, valios atrofija, beprasmybės jausmas ir mirties baimė. Žinau, kad yra kūrėjų, geriau pasirinkusių mirtį iš bado nei keliaklupsčiavimą. Sielos naktyje įkandin Šv. Kryžiaus Jono kopiančių į savąjį Karmelio kalną.

Tikrai galinga naujovė būtų Lietuvos pasinaudojimas Konstitucija ir jos postulatų įgyvendinimas. Laimėtos būtų sveikos ateities kartos, neišbarstyta kultūros paveldas, o švietimas ir liktų tuo, į ką nurodo žodžio reikšmė. Kas šviečia, tenegęsta.